

Herkomst en aantalsontwikkelingen van Nijlganzen *Alopochen aegyptiacus* in Drenthe

Klaas van Dijk

In 2010 zijn Frank Majoor en anderen begonnen met het grootschalig kleurringen van Nijlganzen in diverse Nederlandse steden. Een aantal van deze vogels is onder-tussen in Drenthe gezien. Dit artikel documenteert de Drentse gevallen en zet ze in een kader. Daarnaast presenteer ik een overzicht met recente ontwikkelingen van de aantallen niet-broedvogels in Drenthe.

Vrijlevende populaties Nijlganzen zijn een relatief nieuw verschijnsel in flinke delen van NW-Europa (Gyimesi & Lensink 2012) en de ontwikkelingen in Drenthe tot en met 2005 staan beschreven in Venema (1992) en Nienhuis (2005). De Drentse Nijlganzen hadden in die tijd een sterke voorkeur voor veenweidegebieden en het voorkomen was geconcentreerd in Noord-Drenthe (zie ook Venema 2001 en WAD 2002). Bij het op een rij zetten van waarnemingen van gekleurringde Nijlganzen in de provincie Fryslân (Van Dijk 2017) kwamen ook Drentse gevallen bovendien. Hierover was nog nauwelijks gepubliceerd. Het leek me daarom nuttig een vergelijkbaar overzicht voor Drenthe te maken om inzicht te krijgen in de herkomst en verplaatsingen van Drentse Nijlganzen. Verder bespreek ik recente ontwikkelingen van de aantallen niet-broedvogels in Drenthe. In de discussie doe ik voorstellen om inzicht te krijgen in de rekenwijze en zeggingskracht van de tegenwoordig veel gebruikte seizoensgemiddelden van niet-broedende watervogels.

Materiaal en methode

In en rond de stad Groningen (hierna Groningen genoemd) worden broedende en ruiende Nijlganzen vanaf 2009 intensief gevolgd door de auteur en anderen. Parken in Haren en Hoogezand horen tot het studiegebied. Uit dit lopend onderzoek komt onder andere naar voren dat Nijlganzen een lang broedseizoen hebben, dat paartjes soms meerdere broedsels per jaar kunnen grootbrengen, dat vrouwtjes een sterke geboorteplaatstrouw vertonen, dat rui van de slagpennen tussen eind april en begin december kan plaatsvinden, en dat broedvogels op een gemeenschappelijke ruiplaats of in hun broedterritorium ruien (Van Dijk & Majoor 2011, Van Dijk 2015, met aanvullingen, zie ook Menke *et al.* 2010 en Van Dijk 2018).

Frank Majoor is in 1999 begonnen met het ringen van Nijlganzen in stadsparken in Arnhem meteen nadat zich daar de eerste broedparen hadden gevestigd. Dit ringonderzoek is een RAS-project (*Retrapping Adults for Survival*) van het Vogeltrekstation. In 2010 is begonnen met een RAS-project in Groningen. Vergelijkbare RAS-projecten zijn er in Den Haag en Amsterdam en in de provincie Limburg. Hierbij worden jaarlijks broedvogels en nog niet vliegvlugge jongen gevangen. Ze krijgen

een metalen ring van het Vogeltrekstation aan de tibia en een grote kleurring met een inscriptie aan iedere tarsus. De vogels worden met voer gelokt en vervolgens gevangen met de hand, via een strikje op de grond aan een lijn of door ze in een fuik te drijven. Het geslacht en de leeftijd worden bepaald aan de hand van geluid en verenkleedkenmerken (details in Van Dijk 2016). De ringinspanning is van jaar tot jaar wisselend en het lukt lang niet altijd om alle jongen van een broedpaar te vangen. Van de geringde jongen is altijd de geboorteplaats en het geboortjaar bekend. In Groningen zijn in 2010-18 in totaal 297 Nijlganzen geringd (waarvan het aantal jongen, in totaal 226, tussen haakjes): 14 (10) in 2010, 14 (8) in 2011, 10 (6) in 2012, 16 (14) in 2013, 42 (33) in 2014, 43 (34) in 2015, 58 (45) in 2016, 46 (34) in 2017 en 54 (42) in 2018 (stand half augustus 2018). Sedert medio 2010 worden alle vogels gekleurringd (voor die tijd kregen ze alleen een metalen ring). In Den Haag (1080), Arnhem (680) en Amsterdam (500) zijn aanzienlijk hogere aantallen geringd, in Limburg (120) wat lagere aantallen (afgeronde getallen, merendeel jongen, stand eind december 2017). Verreweg de meeste in Nederland geringde Nijlganzen horen bij een van deze vijf RAS-projecten. Ze zijn opgezet door Frank Majoor en er zijn meerdere ringers aan de projecten verbonden (zie dankwoord).

Informatie van door Frank Majoor in Drenthe geringde Nijlganzen is ook gebruikt. Het zijn de vier jongen van een broedpaar die op 10 september 2010 bij Zuidwolde zijn geringd en drie vogels van een broedpaar met zeven nog niet vliegvlugge jongen die op 20 juli 2013 in Coevorden zijn geringd (het vrouwtje en twee jongen). Alleen de jongen in Coevorden zijn gekleurringd.

In Groningen en in de andere vier studiegebieden worden veel aflezingen van gekleurringde Nijlganzen verzameld. Door de grote kleurringen is het volgen erg makkelijk in het stedelijk milieu, zeker op plekken waar de vogels gewend zijn aan mensen. Via oproepen, berichten en via persoonlijke contacten wordt geprobeerd zoveel mogelijk aflezingen van elders te krijgen.

Voor Drenthe is de afleesinspanning onbekend, zowel in ruimte als in tijd. Wel worden aflezingen in toenemende mate gedocumenteerd met foto's. Deze foto's zijn belangrijk als ondersteunende documentatie en bevatten vaak aanvullende informatie over de status. De Nijlgans is al flink wat jaren vogelvrij. Jaarlijks worden onbekende aantallen in en rond Drenthe geschoten. De intensiteit in ruimte en tijd en de effectiviteit ervan is onbekend en er is geen inzicht in de meldkans van geschoten Nijlganzen. De aflezingen en de andere meldingen worden opgeslagen op www.geese.org, in een database van Frank Majoor en in de databank van het Vogeltrekstation. Voor Van Dijk (2017) en voor dit artikel zijn deze databanken geraadpleegd (stand 6 augustus 2017 voor informatie in [geese.org](http://www.geese.org) en in de databank van het Vogeltrekstation). Aanvullende gegevens zijn ook verwerkt. Informatie over in Duitsland geringde Nijlganzen is wellicht incompleet. Google Earth is gebruikt voor het bepalen van afstand en richting tot de ringplek. Vergelijkingen met Fryslân zijn gebaseerd op Van Dijk (2017), tenzij anders aangegeven. Aanwijzin-

gen voor broeden zijn conform de broedcodes in Vergeer *et al.* (2016). Bij ruiers wordt gewerkt met de ruiscodes in Ginn & Melville (2000). Ruiers worden gedefinieerd als vogels met een ruiscode niet gelijk aan 0 (oud) of 5 (nieuw). Uit het onderzoek in Groningen komt naar voren dat ruiers een maand lang niet kunnen vliegen, maar dat vogels met onvolgroeide slagpennen (ruiscode 4) al weer kunnen vliegen.

Informatie over aantalsontwikkelingen vanaf het begin van de twintigste eeuw is hoofdzakelijk gebaseerd op getelde aantallen Nijlganzen tijdens de systematische ganzen- en zwanentellingen in Drenthe. De aantallen zijn ontleend aan totalen voor Drenthe in tabellen in de jaarlijkse reeks watervogelrapporten van Sovon (Van Roomen *et al.* 2004-07, Hustings *et al.* 2008-09, Hornman *et al.* 2011-18). Informatie over de telinspanning is ontleend aan overzichten in WAD Nieuwsbrieven (Ruiter 2014, 2015, Steendam 2016). Daarnaast zijn er sinds een aantal jaren specifieke tellingen rond half juli waarbij alle ganzen (inclusief Nijlgans) worden geteld in vast omschreven steekproefgebieden en in bekende concentratiegebieden, met name om ruiconcentraties van ganzen goed in beeld te krijgen. Deze systematische tellingen worden in opdracht van de Provincie Drenthe uitgevoerd (De Boer 2014-17). Deze gegevens zijn ook gebruikt. Een seizoen loopt van 1 juli - 30 juni.

Informatie over het aantal nijlgansdagen in Drenthe komt uit een excel-file met de naam 'trends_watervogels' die ik op 15 juli 2018 van de site van Sovon heb gehaald. In deze excel-file staan getallen (voor Drenthe) die worden omschreven als 'seizoensgemiddelden gebaseerd op het totaal van alle maandelijkse tellingen, gedeeld door 12 (het aantal maanden van het jaar)'.¹ Op grond van informatie in de watervogelrapporten van Sovon hebben deze seizoensgemiddelden betrekking op getelde aantallen uit een selectie van de getelde gebieden met bijschattingen voor gebieden die niet/deels zijn geteld. Informatie over de maanden waarop de getallen betrekking hebben ontbreekt en/of is tegenstrijdig. Op verzoeken aan Sovon voor opheldering is gereageerd, maar uitleg is nooit ontvangen. Het onderschrift bij figuur 4.7 in Hornman *et al.* (2013b) geeft aan dat het gaat om het 'jaarrond aantal doorgebrachte gans- en zwaandagen inclusief schattingen voor onvolledig of niet bezochte telgebieden'. Op grond hiervan en op grond van de uitleg bij de excel-file heb ik de seizoensgemiddelden uit de excel-file vermenigvuldigd met 365 (het aan-

¹ Van oudsher wordt voor het krijgen van inzicht in het gebruik van foerageergebieden door ganzen vaak gewerkt met gansdagen (zie o.a. Ebbinge 1992). Gansdagen worden berekend uit frequente (bijvoorbeeld wekelijkse) vlakdekkende gebiedstellingen. In bijvoorbeeld gebied X met vier wekelijkse tellingen met 1000 ganzen in week 1, geen ganzen in week 2, 2500 ganzen in week 3 en 1000 ganzen in week 4 gaat het dan in totaal om 17 500 gansdagen voor deze periode van vier weken. De tegenwoordig door Sovon gebruikte seizoensgemiddelden voor niet-broedende watervogels zijn gebaseerd op het toepassen van soortgelijke berekeningen met maandelijkse tellingen (maar met bijschattingen voor onvolledige tellingen, zie Soldaat *et al.* 2007 voor achtergronden).

tal dagen in een standaardjaar) voor het bepalen van het jaarrond aantal nijlgansdagen in Drenthe. Het is niet uitgesloten dat de seizoensgemiddelden voor Nijlganzen in Drenthe (deels) betrekking hebben op een gemiddelde voor oktober-maart (of een andere periode).

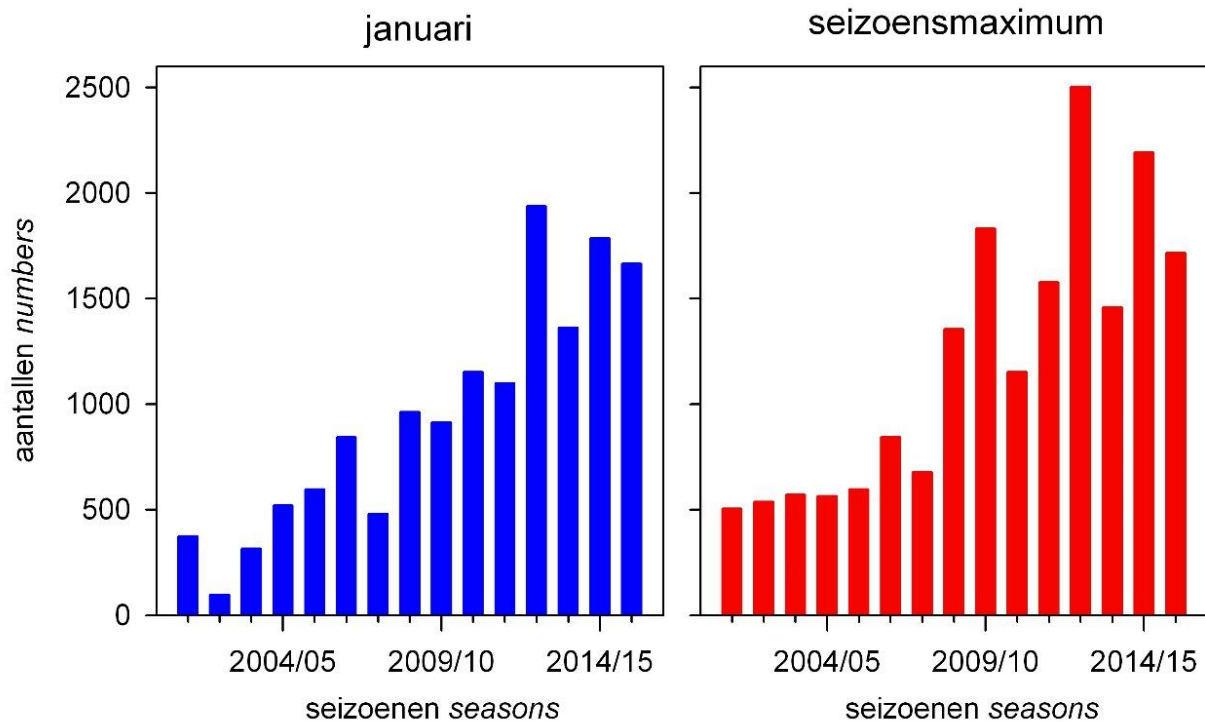
Resultaten

Aantalsontwikkelingen

Op 14 december 1975 zag Egbert Boekema een rondvliegende Nijlgans aan de oostzijde van het Paterswoldsemeer (Boekema 2016). Dit is de eerste gedocumenteerde waarneming van een vrij rondvliegende Nijlgans in de directe omgeving van Drenthe. Boekema (2016) vermeldt verder een waarneming van 20 juni 1978 bij het Foxholstermeer, eveneens in de nabijheid van Drenthe. De oudste melding in Drenthe is van januari 1980 in Coevorden (Van Dijk & Van Os 1982, Venema 1992). De soort zat tot en met 2005 vooral in het noorden van de provincie (Venema 1992, 2001, WAD 2002, Nienhuis 2005) en had in die tijd een sterke voorkeur voor veenweidegebieden (Nienhuis 2005).

Figuur 1 geeft een overzicht van de ontwikkelingen vanaf het begin van de ééntenwintigste eeuw. We zien in deze periode een forse toename bij de midwinteraantallen, met een maximum van 1937 in januari 2013, als ook bij de seizoensmaxima. Aanvankelijk is bij de seizoensmaxima de stand min of meer stabiel, gevolgd door een forse stijging in de tweede helft. Het seizoensmaximum bedraagt 2503 exemplaren in november 2012. Niet altijd zijn alle gebieden geteld (Tabel 1) en een deel van de variatie zal zijn te verklaren door een wisselende telinspanning. De forse toename is ook te zien bij de ontwikkelingen van de aantallen nijlgansdagen die jaarrond in Drenthe worden doorgebracht (Figuur 2). Figuur 2 geeft geen inzicht in de vraag of de forse toename kan worden verklaard door hogere piekaantallen, door een langere verblijfsduur (meer maanden met hoge aantallen), of door een combinatie van beide factoren. Eventuele verschuivingen in de loop der jaren in de maanden met piekaantallen kunnen ook niet uit Figuur 2 worden gehaald.

Er was een flinke variatie in de maand waarin het maximum werd vastgesteld: vier maal in oktober, vier maal in november, twee maal in december, drie maal in januari en twee maal in februari. Deze variatie is ook te zien in het overzicht met de maandpatronen (Figuur 3). Steendam (2016) stelt dat Nijlganzen tegenwoordig verspreid voorkomen over geheel Drenthe. Dit beeld komt eveneens naar voren uit verspreidingskaartjes in watervogelrapporten van Sovon. Illustratief voor het huidige verspreidingspatroon is een waarneming van 579 Nijlganzen in het open akkerbouw gebied ten noorden van Emmer-Erfscheidenveen op 6 december 2009 (Oosterhuis & Heideveld 2010, per abuis wordt 2010 vermeld als waarneemjaar). Er zaten hier 310 Nijlganzen op een akker met aardappelresten en nog eens 269 Nijlganzen foerageerden op deels geoogste maïsakkers.

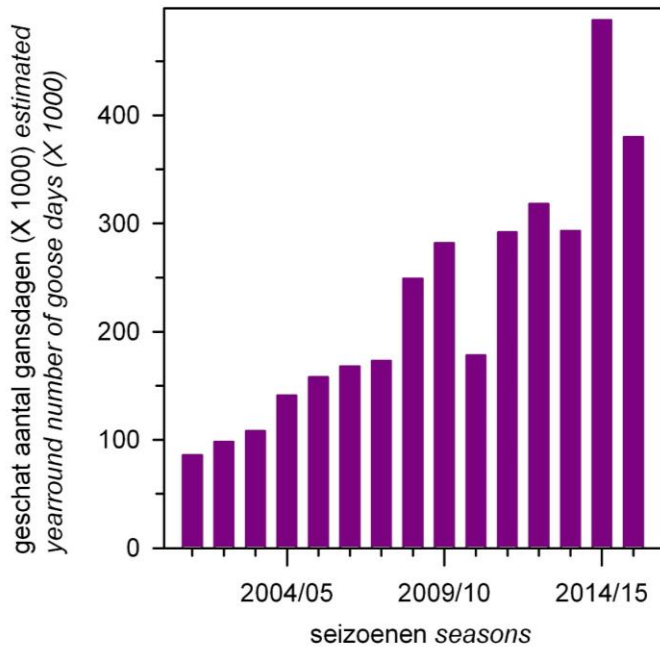
Figuur 1. Ontwikkelingen in de getelde aantallen niet-broedende Nijlganzen in Drenthe in 15 opeenvolgende seizoenen (een seizoen loopt van 1 juli - 30 juni). Weergegeven is het getelde aantal tijdens de midwintertelling in januari (links) en het seizoensmaximum (rechts). Zie Tabel 1 voor de getallen en de bronnen (gebiedsgrenzen in de bronnen). *Recorded number of non-breeding Egyptian Geese in the province of Drenthe (The Netherlands), based on standardized monthly counts of all species of geese and swans in September - April in 15 consecutive seasons (a season runs from 1 July - 30 June). Shown are numbers in January (blue, to the left) and seasonal maximums (red, to the right). See Table 1 for details and sources.*

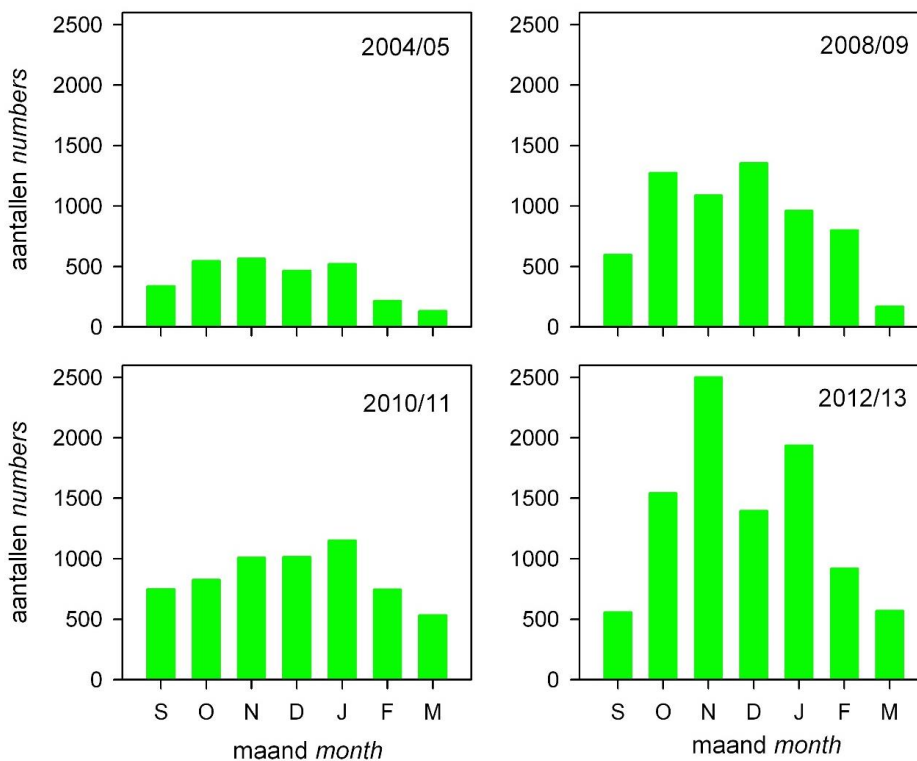
Foto 1. Een groep ruiende Nijlganzen in het Bargerveen 28 juli 2018 (Foto: Marten Geertsma). *A group of moulting Egyptian Geese.*

Tabel 1. Aantallen getelde Nijlganzen in Drenthe bij de maandelijkse ganzen- en zwanen-tellingen. De aantallen voor de twaalf maanden komen uit de jaarlijkse watervogelrapporten van Sovon (Van Roomen *et al.* 2004-07, Hustings *et al.* 2008-09, Hornman *et al.* 2011-18). Een '-' is niet geteld / niet ingevuld / geen informatie bekend (nullen ('0') hebben wellicht deels betrekking op een '-'). In de rechter kolom ('Gem') staan 'geschatte seizoensgemiddelden gebaseerd op het totaal van alle maandelijkse tellingen, gedeeld door 12 (het aantal maanden van het jaar)'. De getallen komen uit een excel-file die op 15 juli 2018 van de website van Sovon is gehaald (zie 'Materiaal en methode' voor toelichting). De getallen in de onderste twee rijen zijn het gemiddeld aantal getelde gebieden voor 17 opeenvolgende seizoenen (1997/98 t/m 2013/14, #17s., 16 seizoenen voor september) resp. voor vijf recente seizoenen (2009/10 t/m 2013/14, # 5s.), bron Ruiter (2015). *Counted numbers of non-breeding Egyptian Geese in the province of Drenthe during systematic surveys, part of the national waterbird census scheme in The Netherlands and co-ordinated by Sovon, the Dutch Centre for Field Ornithology (source annual reports of Sovon). A season runs from 1 July - 30 June, a '-' refers to not counted / no information, a '0' refers to counts without birds (unsure if a certain amount of them refer to a '-'). The most right column ('Aver') are estimated seasonal averages (year-round numbers) derived from an excel-file downloaded from the website of Sovon on 15 July 2018. These data are based on monthly counts of a subset of the counting units (no details about counting units which were excluded) with imputed values for lacking data (no details about the amount of imputed values and no details about the months which were used for the calculations). Both lower rows list details about the average amount of sites counted in the province of Drenthe, #17s. refers to averages for 17 consecutive seasons (1997/98 - 2013/14), #5s. refers to averages for 5 recent seasons (2009/10 - 2013/14), source Ruiter (2015).*

Seizoen	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Gem.
Season	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Aver.
2001/02	-	-	-	504	322	224	374	142	53	-	-	-	235
2002/03	0	0	132	125	538	177	97	167	133	11	0	0	269
2003/04	0	0	121	572	259	452	315	150	121	23	0	0	296
2004/05	-	-	338	545	564	466	520	215	133	30	-	-	385
2005/06	-	-	391	569	395	274	597	297	344	21	-	-	433
2006/07	52	80	320	553	770	584	844	320	211	25	-	-	459
2007/08	-	25	564	507	677	508	479	375	172	51	-	-	473
2008/09	-	206	598	1274	1090	1355	962	800	170	53	-	-	683
2009/10	-	-	848	1420	1449	1830	914	655	352	11	-	-	772
2010/11	-	-	747	826	1009	1014	1152	745	533	24	-	-	487
2011/12	47	50	657	1577	1441	845	1100	1013	440	60	0	0	801
2012/13	0	0	558	1543	2503	1396	1937	919	569	61	0	0	872
2013/14	981	32	742	1155	1211	951	1362	1458	811	81	0	0	802
2014/15	986	0	958	2088	1827	2191	1786	1511	691	237	0	0	1337
2015/16	1193	0	524	1579	1508	1633	1665	1717	678	124	0	0	1042
# 17s.	-	-	25	56	69	75	77	75	56	-	-	-	
# 5 s.	-	-	27	72	83	80	86	84	58	-	-	-	

Figuur 2. Ontwikkelingen van jaarrond in Drenthe doorgebrachte aantal nijlgansdagen in opeenvolgende seizoenen (een seizoen loopt van 1 juli - 30 juni). Weergegeven zijn de met 365 vermenigvuldigde getallen uit de rechterkolom van Tabel 1. *Estimates of the year-round number of goose days in 15 consecutive seasons (a season runs from 1 July - 30 June) for non-breeding Egyptian Geese in the province of Drenthe (The Netherlands). The presented data are estimates (they include imputed values for incomplete coverage) and are based on the standardized monthly counts of all species of geese and swans. See Table 1 for details and sources (the data are the numbers in the right row of Table 1 which were multiplied by 365).*

Figuur 3. Voorbeelden van seizoenspatronen van aantallen niet-broedende Nijlganzen in Drenthe voor de periode september - maart. Een seizoen loopt van 1 juli - 30 juni en de getallen zijn de getelde aantallen bij de maandelijkse ganzen- en zwanentellingen in Drenthe. Zie Tabel 1 voor getallen en bronnen. *Seasonal patterns of the occurrence of non-breeding Egyptian Geese in the province of Drenthe (The Netherlands), based on standardized monthly counts of all species of geese and swans in September - March. See Table 1 for details and sources.*

Bij tellingen rond half juli in 30 vaste steekproefgebieden werden respectievelijk 740 (2013), 1003 (2014), 1127 (2015), 1041 (2016) en 865 (2017) Nijlganzen geteld (De Boer 2014-17²). Het ging vooral om groepen bij zandgaten en recreatieplassen en van veel Nijlganzen in zulke groepen is daadwerkelijk gezien dat ze in de slagpenrui waren (Vincent de Boer, Frank Majoor). Groepsgewijs in Drenthe ruiende Nijlganzen zijn ook fotografisch gedocumenteerd, onder andere op 8 augustus 2012 op het zandgat De Mussels bij Beilen (Chris Heideveld) en in meerdere jaren op het retentiebekken in het Bargerveen (Marten Geertsma, Foto 1). In juli 2013 is ook de rest van Drenthe onderzocht en werden totaal 994 Nijlganzen geteld (Vincent de Boer). In dat jaar zat dus ruim 74% in de jaarlijks getelde steekproefgebieden. Bij een vergelijkbare vlakdekkende telling in juli 2009 werden 829 Nijlganzen geteld (Vincent de Boer, zie ook De Boer & Voslamber 2010). In Tabel 1 zijn gegevens van deze specifieke tellingen uit 2013, 2014 en 2015 ingesloten in de juli-aantallen voor die jaren (Vincent de Boer).

Waarnemingen van geringde Nijlganzen

Hieronder worden de waarnemingen besproken van geringde Nijlganzen met een relatie tot de provincie Drenthe. Ze geven een beeld over herkomst, verplaatsingen en broed- en ruiplaatsen van bepaalde individuen. Er is slechts één terugmelding van een in Drenthe geringe Nijlgans. Het is een aflezing op 8 oktober 2013 in het natuurgebied Ruidhorn langs de Groninger Noordkust van een op 20 juli 2013 in het Van Heutszpark in Coevorden geringd jong (afstand 88 km, richting noord). De overige Drentse gevallen zijn van elders geringde Nijlganzen. Twee vogels waren in Duitsland geringd. Een in 2009 in Jever in Duitsland geboren mannetje was broedvogel bij de Floresvijver in Groningen in 2010 (mislukt, details in Van Dijk & Majoor 2011) en zat daarna op 31 oktober 2010 in het Hunzedal bij Zuidlaarderveen (94 km ZW van Jever, vervolgwaarnemingen op 21 november bij Kiel-Windeweer en op 30 december bij Scharmer). Daarnaast zat op 31 december 2015 in een groep van 83 Nijlganzen in de Oosteindse Landen bij Weiteveen een in Duitsland geringde vogel (incompleet afgelezen). Verder is er één Nederlandse Nijlgans die niet uit één van de vijf studiegebieden met een RAS-project komt. Het is een op 7 februari 2012 in een eendenkooi op Wieringen (Noord-Holland) als na eerste kalenderjaar geringde vogel die op 19 oktober 2013 werd gemeld als geschooten bij Wittelte (afstand 89 km, richting oost). Uit de vijf studiegebieden zijn 29 aldaar geringde Nijlganzen in Drenthe gezien. Hiervan kwamen 19 uit Groningen. De andere tien kwamen uit Arnhem (n=5), Amsterdam (n=3), Den Haag (n=1) en de provincie Limburg (n=1). Vijf waren als broedvogel geringd, de andere 24 als jong. De gevallen worden hieronder toegelicht.

² Gesommeerde totalen voor 2013 en voor 2014 in tabel 6 in De Boer (2014, 2015 en 2016), respectievelijk 738 voor juli 2013 en 1004 voor juli 2014, komen niet overeen met totalen voor beide jaren op andere plaatsen in deze rapporten.

Foto 2. Een op 21 mei 2016 in het Noorderplantsoen in Groningen geboren vrouwtje Nijlgans (rood 7 / geel Y) op een maïsakker bij Peizerwolde, 18 oktober 2017 (Foto: Ana Buren). *A female Egyptian Goose (red 7 / yellow Y, hatched on 21 May 2016 in a city park in Groningen) at an agricultural field with remnants of corn, Peizerwolde, 18 October 2017.*

Nijlganzen uit Limburg, Den Haag en Amsterdam

Een op 14 mei 2011 in het Stadspark in Sittard geringd jong (hier op 29 juni voor het laatst gezien) werd op 30 januari 2013 en op 21 februari 2013 bij Koekange gezien (afstand 193 km, richting N). Vervolgwaarnemingen ontbreken. Een op 21 juli 2014 in het Zuiderpark in Den Haag geringd jong (hier op 19 september voor het laatst gezien) zat op 1 februari 2015 bij Lheebroek (afstand 170 km, richting ONO) en op 15 februari 2016 en op 7 maart 2016 bij Berkel en Rodenrijs in Zuid-Holland. De vogel is een vrouwtje en zat op 16 april 2017 weer in het Zuiderpark. Op 17 september 2017 zat ze hier in een ruigroep (in de slagpenrui, geen ruicode). Op 10 juli 2018 werd ze weer in het Zuiderpark gesignaleerd.

De drie Nijlganzen uit Amsterdam zijn een broedpaar en een jong van een ander broedpaar. Alle drie komen uit het Vondelpark. Het vrouwtje van het broedpaar was hier op 30 november 2007 als na eerste kalenderjaar geringd (op 3 mei 2011 kleurringen toegevoegd). Ze heeft in 2008-11 succesvol in het Vondelpark gebroed met een mannetje dat hier op 14 maart 2008 als na eerste kalenderjaar was geringd (kleurringen toegevoegd op 3 mei 2011). Dit paartje zat op 20 september 2011 bij Middelaar in het noorden van Limburg (afstand 101 km, richting ZO). Daarna is nooit meer wat vernomen van dit eerste mannetje. Het vrouwtje zat op 20 december

2011 weer in het Vondelpark en was nu gepaard met een mannetje dat hier op 28 december 2009 als na eerste kalenderjaar was geringd (eveneens op 3 mei 2011 kleurringen toegevoegd). Dit paartje heeft hier in 2012 succesvol gebroed (twee uitgevlogen jongen). Ze zaten op 30 juni nog in het Vondelpark (het mannetje ook op 12 juli).

Vervolgens zat het paartje op 7 oktober bij Annen (afstand 149 km, richting ONO) en op 25 oktober bij Zuidlaren. Op 7 januari 2013 verbleven de vogels weer in het Vondelpark en ze hebben hier in 2013 succesvol gebroed (vier uitgevlogen jongen). Daarna werd het vrouwtje op 9 november 2013 geschoten bij Bodegraven (Zuid-Holland). Het mannetje had vlot een nieuw vrouwtje en hiermee had hij anno 2018 nog steeds een broedterritorium in het Vondelpark. Hij is na 2013 nooit meer elders vastgesteld.

Het jong uit Amsterdam werd op 13 juli 2013 in het Vondelpark geringd en werd hier op 22 augustus voor het laatst gezien. De vogel zat op 8 februari 2014 bij Oldemarkt in NW-Overijssel en op 2 maart 2014 bij een zandgat ten westen van Beilen (122 km ONO van de ringplaats). Ruim drie weken later, op 27 maart, zat de vogel bij Ouderkerk aan de Amstel en vanaf 16 april weer in het Vondelpark (laatste waarneming op 24 juli). Vervolgens werd de vogel op 7 december 2014 op Wieringen gezien en bijna een jaar later, op 14 november 2015, weer in het Vondelpark. Het is een vrouwtje met veel vervolgwaaarnemingen uit het Vondelpark en omgeving tot aan augustus 2018.

Nijlganzen uit Arnhem

Alle vijf Nijlganzen uit Arnhem waren als jong geringd. Twee hebben naar alle waarschijnlijkheid in Drenthe hun slagpennen geruid. Het eerste geval is een jong uit 2011 uit park Angerenstein dat op 20 juli was geringd. De vogel zat op 11 september nog in Arnhem, maar vervolgens op 2 en 4 januari 2012 bij Vechta in Duitsland (afstand 183 km, richting ONO). Na een maand dook deze vogel weer in de omgeving van Arnhem (bij Lathum op 4 februari). Hij is vlot daarna weer een andere richting uitgevlogen, want hij werd op 7 februari en 12 maart bij Erftstadt (na-bij Keulen) in Duitsland (144 km ZZO van de ringplaats) waargenomen. Na minder dan een maand was de vogel weer terug (op 6 april 2012 bij Velp). Vervolgwaarnemingen uit Arnhem en omgeving zijn er tot en met 27 mei. In 2013 zijn er waarnemingen tussen 2 maart en 8 april uit Velp en Rheden. Op 19 en op 20 augustus 2013 zat de vogel in een ruigroep van minimaal 92 Nijlganzen in het Bargerveen (109 km NO van de ringplaats). De vogel werd daarna op 2 november bij Elst gezien en op 30 december 2013 bij Rheden geschoten.

De tweede ruier was een jong uit 2013 uit park Sonsbeek die op 27 augustus was geringd. Op 30 oktober werd de vogel hier voor het laatst gezien. Vervolgens zijn er bijna dagelijkse waarnemingen tussen 20 en 31 juli 2014 in een ruigroep van 50-100 Nijlganzen in het Bargerveen (afstand 111 km, richting NO). Op 5 januari 2015 zat de vogel langs de Rijn ten noorden van Düsseldorf (157 km Z van Bargerveen). Uiteindelijk kwam er op 3 februari 2016 een melding (dood, oorzaak onduidelijk, wellicht geschoten) van het vliegveld bij Düsseldorf. Een broedselgenoot

van dit jong (op 18 september geringd) werd ook op 30 oktober voor het laatst in Arnhem gezien. Deze vogel zat op 31 december 2013 en op 1 januari 2014 in een groep van 270 Nijlganzen bij Nieuw-Weerdinge (afstand 118 km, richting NO). Vervolgwaarnemingen ontbreken.

Een jong uit het Huijghenspark (op 18 juli 2012 geringd) werd hier op 10 september voor het laatst gezien. De vogel zat op 12 januari 2013 bij Gieterveen (130 km, richting NO) en werd op 30 december 2013 bij Oijen in Noord-Brabant geschoten (163 km ZW van Gieterveen). Het vijfde jong uit Arnhem was op 29 mei 2012 geringd en werd hier op 10 juli voor het laatst gezien. Deze vogel zat op 10 oktober van dat jaar in de Hoekse Waard bij Strijen (Zuid-Holland) en daarna op 23 februari 2013 bij Noordgouwe op Schouwen-Duiveland in Zeeland (141 km WZW van de ringplaats). Bijna twee jaar later, op 1 en 6 februari 2015, zat hij bij Lheebroek (214 km NO van Noordgouwe). Vervolgwaarnemingen ontbreken.

Foto 3. Karakteristieke opgerichte houding van een mannetje Nijlgans (rood T / groen 6) wanneer samen met zijn vrouwtje, Peizermade, 9 maart 2018 (Foto: Jannes Aalders). Dit mannetje is geboren op 1 april 2015 in het Noorderplantsoen in Groningen. *Typical posture of a male Egyptian Goose (red T / green 6) when together with its partner, Peizermade, 9 March 2018. Hatched on 1 April 2015 in a city park in Groningen.*

Nijlganzen uit Groningen

Drie Groningse Nijlganzen waren als broedvogel geringd. Twee hiervan waren met elkaar gepaard. Beide werden op 17 juni 2014 in het Gorechtpark in Hoogezand geringd. Het vrouwtje werd tijdens de broedpauze gevangen (broedcode 8). De afloop van het broedsel is onbekend. Het paartje zat ook in 2015 in het Gorechtpark (broedcode 3) en is hier op 13 juni 2015 voor het laatst gezien. Het mannetje zat op 21 juli 2015 in een ruigroep bij een zandgat ten westen van Beilen. Vervolgwaarnemingen ontbreken. Zijn vrouwtje werd op 19 augustus 2015 dood teruggemeld als verkeersslachtoffer langs de N381 bij Eursinge. Het derde geval is een vrouwtje dat op 24 juni 2017 in het zuiden van Groningen was geringd en op 6 augustus van dat jaar met haar zeven vliegvlugge jongen en haar ongeringde partner in het Drentse deel van de Hoornseplas zat. Dit vrouwtje heeft in 2018 opnieuw in het zuiden van de stad gebroed. Met een ongeringde partner heeft ze negen jongen grootgebracht.

De andere 16 Nijlganzen waren als jong geringd. Twee hiervan hebben eveneens hoogstwaarschijnlijk hun slagpennen in Drenthe geruid. Het eerste geval is een jong uit 2013 uit het Boeremapark in Haren. De vogel werd op zes dagen tussen 13 maart en 6 april 2014 bij Noordlaren gezien en zat op 21 juli 2015 in dezelfde ruigroep bij een zandgat bij Beilen. Het tweede geval is een op of kort voor 19 mei 2015 geboren jong uit het Stadspark in Groningen (op 23 augustus hier nog gezien). Hij zat op 2 maart 2016 bij Noordlaren en op 14 juli 2016 in een ruigroep bij een zandgat bij Ellertshaar. Van beide vogels zijn geen vervolgwaarnemingen. Alle drie aflezingen in ruigroepen vonden plaats tijdens de specifieke tellingen in midden juli (De Boer 2014-2017). Een mannetje uit 2014 uit het Oosterpark in Hoogezand stond op 15 maart 2016 op een eendenhuisje in een parkvijver in Eelde. De vogel was gepaard met een ongeringd vrouwtje. Dit vrouwtje bracht een bezoek aan het eendenhuisje (broedcode 6). Ondanks vele vervolgbezoeken is het paartje hier niet meer gezien (er zijn geen andere vervolgwaarnemingen). Dit geval is vooralsnog de enige aanwijzing van broedgedrag in Drenthe van gekleurringde Nijlganzen uit de vijf studiegebieden.

Een aantal waarnemingen in Drenthe heeft betrekking op jongen die zich later als broedvogel in Groningen hebben gevestigd. Een op 21 mei 2016 in het Noorderplantsoen geboren Nijlgans (hier op 2 september voor het laatst gezien) zat op 13 november 2016 in een groep van 95 Nijlganzen tussen Yde en Tynaarlo. De vogel, een vrouwtje, zat in mei 2017 in het Noorderplantsoen en op 23 september van dat jaar bij Harkstede. In april-mei 2018 zat ze regelmatig in het Noorderplantsoen. Later zat ze met een tweede kalenderjaar mannetje langs de Gorechtkade. Op 17 juli had dit paartje hier twee jongen van één tot hooguit enkele dagen oud. De jongen waren er eind augustus nog steeds. Een jong uit 2013 uit het Sterrebos had in 2015 en 2016 een territorium in het zuiden van Groningen (broedcode 5). Dit vrouwtje werd op 9 november 2016 geschoten bij Lieveren. Een op 19 april 2012 geboren vrouwtje uit de Orionvijver zat op 12 januari 2013 bij Gieterveen. Deze vogel broedt vanaf 2014 aan de rand van NW-Groningen (uitgevlogen jongen in 2014 en in 2015). Ze heeft in 2013-17 jaarlijks haar slagpennen geruid op een gemeen-

schappelijke ruiplaats bij de Oostersluis (6 km OZO van de locatie van het territorium in 2014-16). De timing van de rui van deze vogel is goed gedocumenteerd. In 2013 werd ze op 6 augustus voor het eerst bij de Oostersluis gezien (ruiscore 0). Op 8 augustus had ze alle pennen laten vallen (ruiscore 1). In 2014 (op 21 juni en op 10 augustus met 1 jong in het broedterritorium) werd ze op 7 september voor het eerst gezien (ruiscore 0). Op 17 september was ze in de rui (ruiscore 2). In 2015 (negen jongen geboren op 16 mei, op 20 juni nog zeven jongen) werd ze op 21 september voor het eerst gezien (ruiscore 0), terwijl op 3 oktober de ruiscore 1-2 was. In 2016 werd ze op 2 september voor het eerst gezien (vermoedelijk al in de rui). Op 6 september was ze zeker in de rui (geen score). In 2017 werd dit vrouwtje op 15 juli voor het eerst gezien (ruiscore 0) en op 16 augustus was ze in de rui (geen score). Drie andere jongen werden geschoten. Een jong van 2016 uit het Stadspark in Groningen werd op 24 maart 2018 geschoten bij Lieveren (op 9 december 2017 zat de vogel bij Peizermade) en een jong van 2017 uit het Gorechtpark in Hoogezand werd op 13 maart 2018 geschoten bij Spijkerboor. Het derde geval is een jong van 2015 uit het Noorderplantsoen dat op 12 november 2016 tussen Yde en Tynaarlo werd gezien. Dit mannetje zat op 17 maart 2017 met een ongeringd vrouwtje langs de Hoornsedijk bij Haren (broedcode 3). Vijf dagen later werd de vogel hier geschoten.

De resterende zeven gevallen zijn aflezingen. Twee van deze vogels zijn op meerdere plaatsen in Drenthe gezien. Een jong van 2016 uit het Noorderplantsoen zat op 13 en 17 februari 2017 bij Gasselternijveen en op 10 maart 2017 bij Peizermade. De vogel zat op 9 april 2017 weer in het Noorderplantsoen. Van dit vrouwtje zijn er veel vervolgwaarnemingen in Groningen (ook in 2018). Ze is ondertussen gepaard en haar mannetje is ondertussen geringd. Een jong van 2017 uit het zuiden van Groningen zat op 6 augustus 2017 in het Drentse deel van de Hoornseplas (samen met de geringde moeder, zie eerder) en op 8 april 2018 bij Peizermade. Een broedselgenoot van het jong uit 2016 uit het Noorderplantsoen zat op 18 oktober 2017 bij Peizerwolde (Foto 2) en een week later weer in het Noorderplantsoen. Ook deze vogel is een vrouwtje met veel vervolgwaarnemingen in Groningen (ook in 2018, ondertussen gepaard met een ongeringd mannetje). Een jong van 2015 uit het Noorderplantsoen zat op 8 april 2017 bij Hoogkerk en op 22 februari en 9 maart 2018 bij Peizermade (Foto 3). Dit mannetje was gepaard met een ongeringd vrouwtje (broedcode 3). Een jong van 2017 uit het noorden van Groningen zat op 7 september 2017 in De Onlanden (Middelvennen) en een jong van 2017 uit het Noorderplantsoen zat op 21 januari 2018 bij Winschoten en op 10 mei 2018 tussen Zuidlaren en Spijkerboor. Tot slot zat een jong van 2018 uit het Noorderplantsoen (geboren op 26 maart, hier voor het laatst op 25 juni) op 25 augustus 2018 in het Bargerveen (Foto 4).

Discussie

Waarnemingen van gekleurringde Nijlganzen

Het op een rij zetten van de waarnemingen maakt duidelijk dat in Drenthe Nijlganzen uit alle delen van Nederland kunnen voorkomen en dat deze vogels overal in de provincie kunnen worden gezien. Verder is er uitwisseling met Duitsland en zitten gekleurringde Nijlganzen soms erg kort in Drenthe. Deze situatie is vergelijkbaar met die in Fryslân. In beide provincies ging het vooral om jongen in hun eerste winter of in hun tweede winter. De waarnemingen in Drenthe van een broedpaar uit het Vondelpark in Amsterdam geven aan dat ook broedvogels uit stadsparken flinke zwerftochten kunnen maken. De (vervolg)waarnemingen uit de andere provincies wijzen erop dat Nijlganzen erg mobiel kunnen zijn. De verhouding tussen de geringe aantallen in de vijf studiegebieden met een RAS-project en de gemelde aantallen in Drenthe en in Fryslân tezamen (in totaal 41 vogels: 25 uit Groningen, 8 uit Arnhem, 6 uit Amsterdam, 1 uit Den Haag en 1 uit Limburg) ondersteunt het algemene beeld op de verspreidingskaartjes in Majoor & Voslamber (2013, met aanvullingen) dat bewegingen van in het stedelijk gebied broedende Nijlganzen vooral op relatief korte afstand lijken plaats te vinden. De waarnemingen maken verder duidelijk dat jongen vlot de wijde wereld in kunnen vliegen. De aflezing van 25 augustus 2018 in het Bargerveen van een jong dat op 26 maart van dat jaar in Groningen was geboren past een aflezing van 21 augustus 2016 bij Harlingen van een vogel die op 4 juni van dat jaar als net vliegvlug jong in Amsterdam was geringd. Ook deze waarneming is gefotografeerd.

Al met al wijzen de levensgeschiedenissen van de in Drenthe waargenomen Nijlganzen op een patroon van ongerichte dispersie wat zichtbaar is op kaartjes in Majoor & Voslamber (2013) en Bairlein *et al.* (2014). De aflezingen en de andere meldingen in Drenthe en op andere plaatsen buiten de vijf gebieden met een RAS-project zijn vaak toevalstreffers. De geschetste patronen moeten dus terughoudend worden geïnterpreteerd.

In Groningen was er een zeker broedgeval van een in Duitsland geboren mannetje (de vogel is ook in Drenthe gezien) en in Fryslân waren er twee zekere broedgevallen van in Groningen geboren Nijlganzen (een mannetje bij Earnewâld in 2016 en een vrouwtje in Leeuwarden in 2017). Daarentegen zijn er vooralsnog alleen lichte aanwijzingen van elders geboren Nijlganzen die in Drenthe zijn gaan broeden. De mate van volledigheid van het jaarlijks provinciedekkend controleren van alle Drentse broedparen op kleurringen is onbekend. Het is daardoor goed mogelijk dat gekleurringde Nijlganzen van één van de vijf RAS-projecten ook in Drenthe (zijn) gaan broeden. In ruigroepen in Fryslân zijn tot nu toe geen gekleurringde Nijlganzen gezien (tijdens een gebiedsdekkende telling in juli 2015 werden hier 1086 Nijlganzen geteld, De Boer & Koffijberg 2015). In Drenthe zijn Nijlganzen uit Arnhem, Groningen, Haren en Hoogezand gezien in ruigroepen in het Bargerveen en bij zandgaten bij Beilen en Ellertshaar. Het is echter niet 100% zeker dat alle vijf vogels hier hebben geruid, want op ruiplaatsen zitten ook niet-ruiers (Siegfried

1967, Vangeluwe & Roggeman 2000, eigen waarnemingen). Dat in Drenthe vogels lijken te ruïen die ver buiten de provincie zijn geboren past min of meer bij waarnemingen uit het oorspronkelijke Afrikaanse verspreidingsgebied. Daar zijn terugmeldingen tot op 1100 km naar het noorden van Nijlganzen die op een ruïplaats in het zuiden van Zuid-Afrika waren geringd (Siegfried 1967). Zie verder Ndlovu *et al.* (2013) voor omzwervingen van Zuidafrikaanse ruïers die meer recent waren voorzien van een zender. Van de 30 elders in Nederland geringde vogels die in Drenthe opdoken zijn uiteindelijk tien dood gemeld: acht door afschot, één door verkeer en één met een onduidelijke oorzaak (wellicht afschot). Van de twaalf vogels in Fryslân werden uiteindelijk zes dood gemeld, alle geschoten. Dit is een indicatie dat afschot een belangrijk aandeel heeft in de sterftcijfers.

Foto 4. Een jonge Nijlgans (geel 5 / groen X) op het retentiebekken in het Bargerveen, 25 augustus 2018 (Foto: Marten Geertsma) in een groep van 110 Nijlganzen (waaronder ruïers). Deze gans is geboren op 26 maart 2018 in het Noorderplantsoen in Groningen en is in het Bargerveen voor het laatst gezien op 25 juni, 67 km, richting ZZO. *A colour-ringed Egyptian Goose at Bargerveen, 25 August 2018 (yellow 5 / green X, hatched on 26 March 2018 in a city park in Groningen, last observed at this site on 25 June, distance 67 km direction SSE).*

Aantalsontwikkelingen

De sterke toename in Drenthe komt niet overeen met de ontwikkelingen over dezelfde periode in Fryslân. Daar was sprake van een relatief vlak patroon met een

afname in de recente jaren. Bovendien lagen daar de maxima een stuk lager (maximaal 1205 in maart 2006, maximaal 1193 tijdens de midwintertelling in januari 2005). Er zijn voor deze verschillen diverse verklaringen te bedenken. Zo kan het zijn dat de soort pas later de hoger gelegen zandgronden in gebruik heeft genomen. Verder kan sprake zijn van verschillen in jachtdruk in ruimte en tijd (niet gekwantificeerd), van wisselingen in telinspanning en dekking van telgebieden (wel gedocumenteerd) en van lokale verschuivingen. Als dit laatste plaatsvindt bij de grens van Drenthe met buurprovincies, kan dat effect hebben op provincietotalen. Een voorbeeld is een groep van 503 Nijlganzen bij het zandgat Amerika bij Een op 29 oktober 2011 (René Oosterhuis). Dergelijke (grote) groepen kunnen bovendien in gebieden zitten die niet door ganzentellers wordt bezocht (lastig vast te stellen, niet uitgesloten).

Tot slot bestaat een aanzienlijk deel van Drenthe uit onoverzichtelijke en besloten landschappen. Dergelijke landschappen worden bij ganzen- en zwanentellingen niet altijd volledig onderzocht, terwijl hier wel Nijlganzen kunnen zitten. Vogels in deze gebieden kunnen dus buiten beeld blijven bij deze tellingen. Daar staat tegenover dat de telinspanning in de maanden november-februari al jarenlang erg hoog en constant is (Tabel 1). Verder wijst de soms korte verblijfsduur van de gekleurde Nijlganzen op flink wat doorstroming (*turn over*). Een forse doorstroming zou het verschil kunnen verklaren tussen de Drentse schatting van 3000-5000 Nijlganzen in de wintermaanden (december - februari) voor 2013-15 in Van Dijk *et al.* (2017) en het maximum van 2503 Nijlganzen in november 2012 (Tabel 1). Wel geven Van Dijk *et al.* (2017) aan dat hun schatting deels gebaseerd is op arbitraire aantalsschattingen per atlasblok (en dus wellicht dubbeltellingen bevat van groepen die dan weer hier en dan weer daar zitten). Tot slot hebben Ebbinge *et al.* (2014) voor vijf jaren (2006-10) tellingen in maart en april vergeleken met vlakdekkende tellingen door plezierjagers, ook voor gemeenschappelijke telgebieden (grafieken met overzichten voor Drenthe staan op pagina 122 en 123). Steevast kwamen de tellingen van de plezierjagers op (veel) hogere aantallen uit. Ebbinge *et al.* (2014) opperen een aantal verklaringen voor deze verschillen. Deze discussies worden hier niet herhaald, evenals vergelijkbare discussies over juli-tellingen van plezierjagers in De Boer (2014).

De juli-tellingen en de aanvullende waarnemingen uit deze periode laten zien dat tegenwoordig forse aantallen Nijlganzen hun slagpennen ruien op zandgaten en op andere plaatsen in Drenthe. Op een ruiplaats bij de Oostersluis in Groningen zaten tussen eind juni en begin december ruiers. Hier was op grond van waarnemingen van gekleurde vogels in alle jaren (2011-17) een forse doorstroming (zie ook de variatie tussen de jaren van een individuele Nijlgans die in Drenthe was gezien). Doorstroming van ruiers op ruiplaatsen in Drenthe kan in beeld worden gebracht door tellingen in meerdere maanden uit te voeren, gecombineerd met het maken van aantekeningen over de ruistatus en met aflezingen van gekleurde vogels. Zo zaten op 26 augustus 2018 nog grote aantallen ruiers op drie zandgaten in het oosten van de provincie Groningen: bij Sellingerbeetse (590 Nijlganzen, merendeel

ruiers), op het Heeresmeer bij Nieuwe Pekela (100 Nijlganzen, bijna allemaal ruiers) en op het Botjes Zandgat bij Noordbroek (240 Nijlganzen, minimaal 100 ruiers). De visie in Gerritsen (2001) dat ruiers hun vliegvermogen behouden is onjuist, want Nijlganzen hebben een simultane slagpenrui (Cramp & Simmons 1980, Ginn & Melville 2000, eigen waarnemingen). Waarnemingen van vliegende Nijlganzen met (grote) gaten in de vleugels zijn vogels die door jacht of andere oorzaken zulke gaten in hun vleugels hebben gekregen. Los hiervan zitten op ruiplaatsen (kleine aantallen) jongen (Foto 4, eigen waarnemingen) en vogels die nog niet zijn begonnen met de rui of die alweer vliegvlug zijn (o.a. Siegfried 1967, eigen waarnemingen).

Nienhuis (2005) rapporteert een vlakdekkende telling in de periode begin april tot half mei 2005 met 753 Nijlganzen (inclusief broedvogels) in een gebied van 725 km² in Noord-Drenthe en een aanpalend deel in de provincie Groningen. Dit aantal is veel hoger dan de gemiddeld 90 Nijlganzen (uitersten 28 en 142) tijdens vijf tellingen in april 2003-07 in beide provincies tezamen (Groninger getallen uit Van Roomen *et al.* 2004-07 en Hustings *et al.* 2008).

Voor april 2005 ging het om 30 vogels in Drenthe en 112 in Groningen. In Tabel 1 staan ook voor de andere jaren lage aantallen bij april (maar de teldekking in deze maand is laag, Harold Steendam). Nienhuis (2005) merkt op dat zijn voorjaarsstelling (veel) hoger uitpakte dan de destijds bekende hoogste aantallen tijdens de wintermaanden (voor beide provincies tezamen 416 in januari 2002 en 561 in november 2004 voor alleen Drenthe), omdat de wintertellingen vermoedelijk incompleet waren. Enerzijds lijkt achteraf deze verklaring niet meer erg aannemelijk, want in oktober 2003 zaten in beide provincies tezamen 791 Nijlganzen, en in november 2004 (843 vogels) en in januari 2005 (1004 vogels) waren de aantallen zelfs fors hoger (Van Roomen *et al.* 2005, 2006). Anderzijds kunnen in het voorjaar (april/mei) broedvogels, territoriale paartjes en kleine groepjes vogels die deels al zijn gepaard overal worden aangetroffen op onoverzichtelijke plekken in het besloten landschap, bijvoorbeeld bij een dorpsvijver of bij een vennetje in een uitgebreide bosgebied. Deze gebieden worden niet uitputtend meegenomen tijdens de ganzentellingen en de alhier verblijvende Nijlganzen blijven bij deze tellingen grotendeels buiten beeld. Zo werden in een gebied van ruwweg 20.000 ha in ZW-Drenthe de afgelopen tien jaar bij de jaarlijkse ganzentellingen in maart 105-158 Nijlganzen geteld. Dit is gemiddeld 60% (uitersten 41-73%) van de broedpopulatie in dit gebied (Arend-Jan van Dijk).

Nienhuis (2005) stelt verder dat tellingen van niet-broedvogels bij voorkeur in de nazomer (september) moeten worden uitgevoerd, omdat Nijlganzen in deze tijd van het jaar geconcentreerd voorkomen. Min of meer vergelijkbare opmerkingen staan in watervogelrapporten van Sovon. De teldekking is in deze periode echter veel lager dan in de wintermaanden (Tabel 1). Daarnaast waren de aantallen tijdens de juli-tellingen, in twee van de vijf jaar werd Drenthe vlakdekkend geteld, (flink) lager dan de maxima in de daarop volgende winter. Dit alles wijst er volgens mij op

dat de lange reeks tellingen uit de wintermaanden een prima beeld schetst van de ontwikkelingen van de aantallen niet-broedende Nijlganzen in Drenthe. Ook stelt Nienhuis (2015) dat in september goede reproductietellingen (broedsuccestellingen) kunnen worden uitgevoerd. Deze visie is aanvechtbaar. Uit het lopend onderzoek in Groningen en elders en uit de informatie in dit artikel komt naar voren: (a) vroege families zijn dan allang uit elkaar gevallen, (b) jongen kunnen vlot zelfstandig de wijde wereld intrekken (zie eerder), (c) vroeg in het jaar geboren jongen zijn in september, en zeker van een afstand, niet of nauwelijks meer te onderscheiden van adulten (Van Dijk 2016).

Meer inzicht nodig in de zeggingskracht van seizoensgemiddelden

Tabel 2 is een vergelijking tussen seizoensgemiddelden van 26 opeenvolgende seizoenen die ik op twee tijdstippen van de website van Sovon heb gehaald. De vergelijking laat zien dat er veel verschillen zijn (andere soorten / provincies heb ik niet gecontroleerd). De getallen waren voor 6 van de 25 seizoenen gelijk en voor 19 van de 25 seizoenen verhoogd. Voor vier seizoenen (1991/92, 1994/95, 1995/96 en 1996/97) waren het forse verhogingen.

Tabel 2. Overzicht met seizoensgemiddelden van niet-broedende Nijlganzen in Drenthe in een excel-file met de naam 'trends_watervogels' die op 4 december 2017 (kolom '1') en op 15 juli 2018 (kolom '2') van de website van Sovon is gehaald (zie 'Materiaal en methode' voor toelichting, getallen in kolom '1' zijn identiek aan die in de rechter kolom in Tabel 1). In kolom '3' staan de verschillen ('=' is gelijk, '+' is een toename), in kolom '4' staan getelde aantallen tijdens de midwintertelling van watervogels in januari 1991-99 (bron Venema 1994, 1999). *Estimated seasonal averages (year-round numbers) in 26 consecutive seasons (a season runs from 1 July - 30 June) for non-breeding Egyptian Geese in the province of Drenthe (The Netherlands). The data are derived from an excel-file downloaded from the website of Sovon on 4 December 2017(column '1') and on 15 July 2018 (column '2';, data identical to the data in the right column in Table 1). Data in column '3' refer to changes ('=' is identical, '+' is an increase), data in column 4 are counted numbers during systematic surveys of waterbirds in mid-January in 1991-1999 in the province of Drenthe (source Venema 1994, 1999).*

Seizoen	1	2	3	4	Seizoen	1	2	3	4
Season					Season				
1990/91	6	6	=	2	2003/04	296	296	=	-
1991/92	26	51	+	22	2004/05	385	385	=	-
1992/93	0	0	=	4	2005/06	423	433	+	-
1993/94	12	19	+	30	2006/07	445	459	+	-
1994/95	45	78	+	47	2007/08	464	473	+	-
1995/96	50	139	+	81	2008/09	667	683	+	-
1996/97	60	117	+	3	2009/10	758	772	+	-
1997/98	52	89	+	36	2010/11	472	487	+	-
1998/99	47	53	+	62	2011/12	779	801	+	-
1999/00	112	114	+	-	2012/13	851	872	+	-
2000/01	164	164	=	-	2013/14	785	802	+	-
2001/02	212	235	+	-	2014/15	1313	1337	+	-
2002/03	269	269	=	-	2015/16	-	1042	-	-

Voor 1995/96 was het bijna een verdrievoudiging (omgerekend een verhoging van 18.250 naar 50.735 nijlgansdagen). Verder is een seizoensgemiddelde van 0 in de beide kolommen voor 1992/93 opvallend, want in het najaar van 1992 zaten rond de 150 Nijlganzen in het jaarlijks geteld studiegebied in Noord-Drenthe (deels in de provincie Groningen, Nienhuis 2000, 2005) en tijdens de wintertelling van januari 1993 werden minimaal 98 Nijlganzen geteld (WAD 2002, een veel hoger aantal dan tijdens de watervogeltelling in januari, kolom '4'). Ook het seizoen 1994/95 met seizoensgemiddelden van respectievelijk 45 en 78 vogels roept vragen op. Zo staat in Venema (1995) een tabel met getelde aantallen bij de ganzen- en zwanentellingen in 1994/95 (141 Nijlganzen in november, 29 in december, 46 in januari, 24 in februari en 88 in maart) waaruit valt te berekenen dat in november-maart in Drenthe (en naaste omgeving) gemiddeld 66 Nijlganzen zaten. Daarnaast vermelden Nienhuis & Venema (1994) dat in het najaar van 1994 in het jaarlijks getelde studiegebied (zie hierboven) 360 Nijlganzen zaten (waaronder 287 vogels in de Peizer- en Eeldermeden op 21 oktober 1994). Ze vermelden dat er dat najaar wellicht naar schatting 400 Nijlganzen in Drenthe verbleven als rekening wordt gehouden met groepjes die elders in de provincie zaten. Deze schatting van 400 staat ook in Venema (2001).

Deze vergelijkingen roepen nieuwe vragen op over de zeggingskracht van de seizoensgemiddelden. Welke zeggingskracht hebben ze als lang geleden gepubliceerde telgegevens kennelijk buiten beschouwing zijn gelaten? En welke tellingen zijn gebruikt? En om welke maanden gaat het? En wat is de betekenis van 0? Etc.

Deze vragen ga ik hier niet beantwoorden. Wat dit betreft zou ik Sovon willen voorstellen om ook oudere en gepubliceerde systematische telgegevens zoals bijvoorbeeld de reeks najaarstellingen van Nijlganzen in Venema (1992) en in Nienhuis (2005) op te nemen in de bestanden. Daarnaast zou ik Sovon willen voorstellen een rapport op haar website te zetten met voor alle seizoenen vanaf 1975/76: (a) tabellen voor alle watervogelsoorten met de getelde aantallen per provincie en per maand (voor de ganzen en zwanen staan dergelijke tabellen voor veel seizoenen al in de watervogelrapporten), (b) tabellen met het aantal getelde gebieden per provincie en per maand en per soort, en met een overzicht met nultellingen (gebied geteld, nul aangetroffen) en met niet of deels getelde gebieden, en (c) als (a) maar dan tabellen met de aantallen waarmee wordt gerekend (getelde aantallen plus bijschattingen). Van dit rapport zal regelmatig een nieuwe versie moeten verschijnen, want jaarlijks komt er een nieuw watervogelrapport uit en wellicht worden in de loop van de tijd meer oude tellingen toegevoegd aan de bestanden van Sovon. Gelukkig is het maken van een nieuwe versie van zo'n digitaal rapport eenvoudig. Verder stel ik voor om in de watervogelrapporten grafieken met aantalsontwikkelingen te zetten met een duidelijk onderscheid tussen getelde aantallen en bijschattingen (bijvoorbeeld conform de grafieken in Blew & Südbeck 2005).

Oproep

Hierbij een verzoek alle waarnemingen van gekleurringde Nijlganzen te melden via www.geese.org (en anders naar f.majoor5@upcmail.com of naar mij). Verder een verzoek broedgevallen en gevallen van broedverdacht gedrag van gekleurringde vogels te documenteren, bijvoorbeeld met foto's (details over het geslacht zie Van Dijk 2016), en de ruistatus te noteren van gekleurringde vogels in ruigroepen.

Dankwoord

Dank aan de ringers Frank Majoor, Jeroen Nagtegaal, Rob Voesten en Henri Zomer, dank aan alle tellers in Drenthe en alle waarnemers van geringde Nijlganzen, en dank aan iedereen die waarnemingen van Nijlganzen in Drenthe heeft ingevoerd op www.waarneming.nl. Verder dank aan iedereen die heeft geholpen bij het ringen en bij de totstandkoming van dit artikel. Frank Majoor werd deels ondersteund door financiële bijdrages van het Faunafonds en van de provincie Groningen. Alle andere activiteiten zijn uitgevoerd op vrijwillige basis. De fotografen worden bedankt voor het beschikbaar stellen van hun foto's.

Summary: Dijk K. van 2018. Records of colour-ringed individuals and trends in non-breeding numbers of Egyptian Geese *Alopochen aegyptiacus* in Drenthe.

Free-living Egyptian Geese are present in the province of Drenthe (northern Netherlands) since at least 1980. This paper presents developments in the number of non-breeding birds for the seasons 2001/02 - 2015/16 (a season runs from 1 July - 30 June), together with an overview with records of colour-ringed birds in Drenthe. Most ringing data are derived from recently started standardized colour-ringing projects on breeding populations in urban habitats in The Netherlands. Most data on numbers were collected during the standardized monthly counts of non-breeding geese and swans (including Egyptian Goose) in September-April. These surveys are part of the national waterbird census scheme in The Netherlands. The data were derived from tables with counted numbers in annual reports of Sovon, the Dutch Centre for Field Ornithology. Data on systematic surveys in mid July of moulting flocks of geese (including Egyptian Goose) were used as well (derived from De Boer 2014-17).

Both the numbers in January and the seasonal maximums showed a strong increase with a maximum for January of 1937 birds in 2013 and a seasonal maximum of 2503 birds in November 2012 (Table 1, Fig. 1). This strong increase was also the case for estimates of the year-round number of goose days spent in Drenthe (Fig. 2). Peak numbers (see also Fig. 3) were recorded in October (4 times), in November (4 times), in December (2 times), in January (3 times) and in February (2 times). A strong increase was not recorded for the same period in the adjacent province of Fryslân (Van Dijk 2017). Specific counts in July (partly listed in Table 1) yielded 740 (2013), 1003 (2014), 1127 (2015), 1041 (2016) en 865 (2017) birds (in

July 2013 a total of 994 birds were counted during a systematic survey of the entire province of Drenthe). Details about the amount of imputed values and about months and sites (counting units) used for the calculations for the estimates of seasonal averages (Fig. 2) were unavailable, unnoticed changes of the estimates were noted as well (Table 2). Insight in the robustness of the data presented in Figure 2 is thus lacking. A technical report with for all species of waterbirds tables with counted numbers for each month and for each province and for all seasons since 1975/76, together with all details about all imputed values and all data which have been used / excluded to calculate all estimates, is urgently needed.

In total 30 birds marked elsewhere in The Netherlands were recorded in Drenthe. One was ringed as after 1cy during the winter, five were ringed as breeding bird, all others were ringed as nestling. These 30 birds were originating from Sittard (n=1, nestling), The Hague (n=1, nestling), Wieringen (n=1, after 1cy), Amsterdam (n=3, one nestling), Arnhem (n=5, all nestlings) and from a study site in and around the city of Groningen (n=19). Several records refer to birds which stayed for only a very short period of time in Drenthe, indicating a considerable level of turn-over. Exchange with Germany was also recorded (including the sighting of a nestling from Germany). Five birds, including two nestlings from Arnhem, were sighted in moulting flocks in Drenthe (not 100% sure that all of them were actually moulting). There was no conclusive evidence for breeding in Drenthe for any of these birds. Eight birds were (ultimately) reported as shot. Two others were (ultimately) reported as dead (one as a road casualty, another ones with an uncertain cause of dead). The large majority of the records refer to sightings, often supported by photographs. Several of these birds have a long life history with sightings at various sites. The data support earlier findings (Majoer & Voslamber 2013) about a random dispersal of the Dutch population of this species (although there is no insight in the activity patterns in time and space of the ring readers outside the main study areas).

Literatuur

- Bairlein F., Dierschke J., Dierschke V., Salewski V., Geiter O., Hüppop K., Köppen U. & Fiedler W. 2014. Atlas des Vogelzugs. AULA-Verlag, Wiebelsheim.
- Blew J. & Südbeck P. 2005. Migratory waterbirds in the Wadden Sea 1980-2000. Wadden Sea Ecosystem 20: 1-200.
- Boekema E. 2016. Vogels in Groningen. Profiel, Bedum.
- Boer V. de 2014-2017 (in serie). Zomerganzen in Drenthe in 2014-2017. Rapport, Sovon, Nijmegen.
- Boer V. de & Koffijberg K. 2015. Zomerganzen in de provincie Fryslân in 2015. Rapport. Sovon, Nijmegen.
- Boer V. de & Voslamber B. 2010. Hoeveel overzomerende ganzen telt Nederland? Sovon Nieuws 23(2): 3-4.
- Cramp S. & Simmons K.E.L. 1980. The birds of the Western Palearctic, 1 (herdruk). Oxford University Press, Oxford.
- Dijk A.J. van & van Os B.L.J. 1982. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.

- Dijk A.J. van, Dijkstra B. & Ottens H.-J. 2017. Vogels in Drenthe in 2013-2015. *Drentse Vogels* 31: 1-144.
- Dijk K. van 2015. Double broods, post-hatching brood amalgamation and other notes on the breeding biology of Egyptian Geese in the Netherlands. *Ornithological Observations* 6: 217-231.
- Dijk K. van 2016. Over het seksen en het op leeftijd brengen van Nijlganzen. *Op het Vinkentouw* 135: 7-19.
- Dijk K. van 2017. Voorkomen in Fryslân van in Groningen geringde Nijlganzen. *Twirre* 27(2): 13-18.
- Dijk K. van 2018. Snelle partnerwisselingen bij Nijlganzen in de stad Groningen. *Op het Vinkentouw* 141: 5-13.
- Dijk K. van & Majoor F. 2011. Geboortedispersie van Nijlganzen van Nederland naar Duitsland en vice versa. *Limosa* 84: 82-84.
- Ebbinge B. 1992. Regulation of numbers of Dark-bellied Brent Geese on spring staging sites. *Ardea* 80: 203-228.
- Ebbinge B., Goedhart P., Kiers M. & Naeff H. 2014. Betrouwbaarheid van aantalsschattingen van schadeveroorzakende watervogelsoorten: deel 2 Watervogels. Rapport, Alterra, Wageningen.
- Gerritsen G.J. 2001. Zomerconcentraties van ruim 1000 Nijlganzen in Zwolle. *Limosa* 74: 27-28.
- Ginn H.B. & Melville D.S. 2000. Moults in birds. *BTO guide* 19 (reprint). BTO, Thetford.
- Gyimesi A. & Lensink R. 2012. Egyptian Goose: an introduced species spreading in and from the Netherlands. *Wildfowl* 62: 126-143.
- Hornman M. *et al.* 2011-2018 (in serie). Watervogels in Nederland in 2008/09 - 2015/16. Rapport, Sovon, Nijmegen
- Hustings F. *et al.* 2008-2009 (in serie). Watervogels in Nederland in 2006/07 - 2007/08. Rapport, Sovon, Nijmegen.
- Majoor F. & Voslamber B. 2013. Resultaten van het kleurringen van Nijlganzen en Grote Canadese Ganzen. Rapport, Sovon, Nijmegen.
- Menke W., Geiter O. & Homma S. 2010. Nilgänse in Jever: das Ansiedeln von 'Ziergeflügel' an den Graften und die Folgen. *Jahresbericht Ornithologische Arbeitsgemeinschaft Oldenburg* 20: 85-97.
- Ndlovu M., Cumming G., Hockey P., Nkosi M. & Mutumi G. 2013. A study of moult-site fidelity in Egyptian Geese in South Africa. *African Zoology* 48: 240-249.
- Nienhuis J. 2000. Verwilderde ganzen in het Gorecht: komen er nog meer? *De Grauwe Gors* 28: 49-52.
- Nienhuis J. 2005. Verspreiding en aantalontwikkeling van Nijlganzen in Noord-Drenthe en Midden-Groningen. *Drentse Vogels* 19: 12-18.
- Nienhuis J. & Venema P. 1994. Recente populatieontwikkeling van de Nijlgans in Drenthe en omgeving. *WAD Nieuwsbrief* 6(5): 7.
- Oosterhuis R. & Heideveld C. 2010. Grote groep Nijlganzen. *WAD Nieuwsbrief* 22(1): 6.
- Roomen M. van *et al.* 2004-2007 (in serie). Watervogels in Nederland in 2001/02 - 2005/06. Rapport, Sovon, Beek-Ubbergen.
- Ruiter J. 2014. Ganzen en zwanen in Drenthe. *WAD Nieuwsbrief* 26(2): 6.
- Ruiter J. 2015. Ganzen en zwanen in de winter van 2014/2015. *WAD Nieuwsbrief* 27(2): 5-9.
- Siegfried W. 1967. Trapping and ringing of Egyptian Geese and African Shelduck at Vogelvlei, Cape. *The Ostrich* 38: 173-178.
- Soldaat L., Visser H., van Roomen M. & van Strien A. 2007. Smoothing and trend detection in waterbird monitoring data using structural time-series analysis and the Kalman filter. *Journal of Ornithology* 148: S351-S357.
- Steendam H. 2016. Ganzen en zwanen in de winter van 2015/2016. *WAD Nieuwsbrief* 28(2): 7-11.

- Vangeluwe D. & Roggeman W. 2000. Evolution, structure et gestion des rassemblements d'Ouettes d'Égypte férales en Région Bruxelles-Capitale. Rapport, IRSNB, Brussel.
- Venema P. 1992. De Nijlgans in Drenthe in 1980-91. *Drentse Vogels* 5: 3-11.
- Venema P. 1994. Resultaten van de watervogeltelling in januari 1994. *WAD Nieuwsbrief* 6(5): 4-6.
- Venema P. 1995. Resultaten van ganzen en zwanentellingen in 1994/95. *WAD Nieuwsbrief* 7(5): 4-5.
- Venema P. 1999. Resultaten van de watervogeltelling in januari 1999. *WAD Nieuwsbrief* 11(5): 6-8.
- Venema P. 2001. Wintervogels in Drenthe. Van Gorcum, Assen.
- Vergeer J-W, van Dijk A.J., Boele A., van Bruggen J. & Hustings F. 2016. Handleiding Sovon broedvogelonderzoek. Sovon, Nijmegen.
- WAD 2002. Watervogels in de wintertellingen van 1986-94. *Drentse Vogels* 15: 1-48.

Adres: Vermeerstraat 48, 9718 SN Groningen, klaas.vdijk@hetnet.nl